

Mgr. et Mgr. Jan Ludvík

Vůdce svobodného světa a rovnováha hrozeb: Jak porozumět Obamově nové obranné strategii

INFORMACE

Reakce na dlouhodobé trendy mezinárodní politiky, vyvažování hrozeb a snaha o udržení amerického leadershipu představují trojúhelník, který nejlépe popisuje novou americkou obrannou strategii. Kroky Spojených států musí být chápány v kontextu teorie rovnováhy hrozeb. Obamova obranná strategie má zajistit pokračování amerického postavení ve světě, neboť to je podle Washingtonu nezbytností pro fungování mezinárodního systému. Spojené státy se tedy v žádném případě svojí pozice nevzdávají. Vnímat krácení vojenského rozpočtu jako dobrovolný ústup hegemonu je mylné. Vhodnější je tato opatření charakterizovat jako restrukturalizaci americké moci směrem k posílení její ekonomické složky, spojené s relativně mírným omezením celkových vojenských výdajů. Tyto kroky jsou reakcí na pokračující změnu ve vnímání hrozeb, mezi nimiž hraje stále důležitější úlohu Čína.

5. ledna 2012 pronesl prezident Barack Obama projev v sídle amerického ministerstva obrany, Pentagonu. Prezident společně s ministrem obrany Leonem Panettou a předsedou sboru náčelníků štábů Martinem Depseyem představil novou americkou obrannou strategii. Už samotný fakt, že se Obamova tisková konference výjimečně uskutečnila v sídle rezortního ministerstva, a nikoliv tradičně na půdě Bílého domu ukázal, že si představený dokument zasluhuje zvláštní pozornost. Podle samotného dokumentu nazvaného *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense* má text popisovat očekávané bezpečnostní prostředí a klíčové vojenské mise, na které se bude Pentagon připravovat. [1]

Nová americká strategie tak celkem přirozeně neunikla pozornosti domácích a světových médií, vyvolávajíc jak ohlasy pozitivní, tak negativní. Orgán amerických konzervativců *Fox News* okamžitě přispěchal s kritikou. Podle konzervativců tak prezident Obama poslal do světa zprávu, kterou si američtí nepřátelé vyloží jako důkaz slabosti USA. Talibán z ní vyčte, že Spojené státy jsou již jen krok od porážky. Čína to, že USA nemají peníze, aby se jí mohly postavit, a může proto provádět agresivní politiku. Severní Korea, že USA nebudou v případě agrese spěchat Jižní Koreji na pomoc. Izrael to, že stojí sám proti Íránu, a naopak Írán, že Washington může jen prázdně hrozit. [2]

Editori listu *The Washington Post* ocenili prezidentovu snahu o snížení výdajů a přípravu amerických ozbrojených sil na konflikty budoucnosti, zároveň se však domnívají, že Obamova strategie spočívá na nejistých očekáváních. [3] Pozitivního hodnocení se strategii dostalo naopak od Michaela O'Hanlona z demokratům tradičně spíše nakloněného vlivného think tanku *Brookings Institution*. O'Hanlon kritikům připomněl, že úkolem strategie je rizika minimalizovat, nikoliv eliminovat, a hrozby, na které se Obama soustřeďuje, včetně rozpočtové situace, jsou podle něj podstatnější, než ty, na jejichž nedostatečnou reflexi upozorňují prezidentovi odpůrci. [4]

Stranou zájmu nezůstala Obamova nová obranná strategie ani v českém prostředí a informaci o ní přinesly všechny čtyři hlavní deníky. Podle Adély Dražanové z *MF Dnes* je zřejmým cílem strategie snaha ušetřit, zatímco orientace ozbrojených sil se má přesunout směrem do Tichomoří. [5] *Hospodářské noviny* mluví o Obamově faktickém rozchodu s přístupem, který v minulém desetiletí prosazoval jeho předchůdce George W. Bush. [6] Petr Pešek z *Lidových novin* upozorňuje, že se Washington zatím vyhýbá, aby otevřeně řekl, že jeho zájem o Evropu klesá. [7] Zatímco Jiří Roškot své čtenáře informuje o tom, že Pentagon oslabí své síly v Evropě. [8]

Vše výše zmíněné samozřejmě spadá do trvajících širší diskuze o americké zahraniční politice. Odvívá se americká zahraniční politika od momentální situace? Klesá význam Spojených států, nebo jejich zájem o Evropu? Rozhoduje o směřování politiky USA osobní preference prezidenta a jeho zahraničněpolitického týmu, nebo je naopak vedeno něčím specificky americkým, co udržuje její kontinuitu, a to do značné míry bez ohledu na momentálního obyvatele Bílého domu? V debatě o americké zahraniční politice se podobných otázek nabízí celá řada a zaznívá v ní také celá řada argumentů. Paul Kennedy píše o vzestupu a pádu velmocí a Fareed Zakaria o post-americkém světě. [9] Standardy vědecké práce si na tomto místě žádají o shrnutí argumentů a nabídnutí přehledu hlavních autorů a prací, které se ve výše zmíněné diskuzi objevují. Ačkoliv se za dodržování těchto standardů dále stavím, sám je zde hodlám porušit.

Můj důvod je dvojnásobný. Celá diskuze o americké zahraniční politice je tak rozsáhlá, že bych ji ani nemohl shrnout, aniž bych se dopustil nespravedlnosti či opomenutí vůči některému z jejích čelných představitelů. Jakkoliv by pak bylo shrnutí diskuze užitečné, nepovažuji ho zde za zcela nezbytné. Hlavním cílem tohoto textu je ukázat, že Obamova nová strategie nepřináší zásadní obrat v americké zahraniční politice ani jiné převratné změny. Je logickým výsledkem kombinace změn v mezinárodním systému s normativními a identitárními základy americké zahraniční politiky.

V českém prostředí, a to i odborném, je bohužel vnímání americké zahraniční politiky často značně nedostatečné, respektive pokroucené. Vychází totiž ze základů a principů, které neumožňují dostatečně dobře uchopit problematiku v její komplexnosti. Obvykle se jedná o spojení dvojice přístupů, které redukuje vnímání americké zahraniční politiky na pouhou deskripci vývoje situace, kombinované s více či méně kvalifikovaným odhadem označovaným za analýzu. Tuto dvojici tvoří materialismus a jistý despekt k roli teorie, respektive nepochopení vztahu mezi teorií a praxí.

Materialismus vede k tomu, že se vnímání redukuje na změny HDP, vývoj nových technologií, či sílu ozbrojených sil. Všechny tyto faktory jsou nepochybně důležité a budu s nimi pracovat i já. Omezení na materialistický přístup však vede k tomu, že výzkumník není schopen porozumět normativní dimenzi americké zahraniční politiky, zejména klíčovému konceptu amerického *leadershipu*.

Podceňování teorie je pak snad problémem ještě závažnějším. Teorie totiž není vnímána jako zobecnění určitého jevu, které vzniká zjednodušením a vynecháním faktorů specifických pro jednotlivé situace. Místo toho je teorie často chápána jako něco, co patří na akademickou půdu, nemůže ve skutečnosti fungovat a je v protikladu k praxi. Pokud však budeme s teorií pracovat jako s tím, čím ve smyslu vědy skutečně je, tedy zobecněním umožňujícím nám uchopit určitý složitý koncept, můžeme pomocí teorie dost dobře vysvětlit právě směřování americké zahraniční politiky v současné době.

Jak jsem již naznačil, tento text usiluje o to ukázat, že nová americká obranná strategie je výsledkem dlouhodobé kontinuity v americké zahraniční politice. Číním tak v několika krocích. Jejich základem je snaha opírat se při vysvětlení celého problému jednak o teorii schopnou vysvětlit principy vedoucí k posunům zaznamenaným v nové obranné strategii, a jednak o využití sofistikovanější ontologie překonávající materialistická omezení limitující výzkumníky, kteří jsou s nimi svázáni.

V textu samotném nejprve stručně představím teoretická východiska, na kterých budu stavět a zhodnotím jejich využitelnost pro vysvětlení americké obranné strategie z výše vytyčených pozic. Dále shrnuji hlavní body nové obranné strategie a ukazuji, do jaké míry jsou konzistentní s představenou teorií. Mým cílem zde není teorii testovat. Rovněž v textu nebudu věnovat mnoho prostoru alternativním vysvětlením. Takový přístup má samozřejmě svoje slabiny. Protože je však mým cílem ukázat zásadní kontinuitu ležící v srdci nové americké obranné strategie, považuji výše nastíněný postup za ospravedlnitelný. Ačkoliv je právě diskuze výzkumníků klíčovým způsobem, jak posunout naše porozumění určitému fenoménu, k nové americké strategii zatím tato diskuze pouze začíná a alternativní vysvětlení chybí. Ambicí tedy nutně není nabídnout definitivní odpovědi, ale v mnohém otevřít širší odbornou diskuzi.

Rovnováha hrozeb – sofistikovaný realismus?

Koncept vyvažování, teorie rovnáhy moci, leží v samém středu realistické tradice studia mezinárodních vztahů. [10] Tradiční realistický pohled zjednodušeně řečeno předpokládá, že státy usilují o svoji bezpečnost, a proto vyvažují růst moci jiného státu. Proces vyvažování by měl vést k nastolení rovnováhy moci a zabránit tak tomu, aby určitý stát zaujal v systému pozici hegemonu schopného diktovat ostatním státům. Vyvažující stát má přitom dvě možnosti. Buď zvolí vnější vyvažování a uzavře spojení s dalším státem, tak aby jejich kombinovaná moc mohla čelit moci státu, který se snaží vyvažovat, nebo sáhne po vyvažování vnitřním a pokusí se o posílení vlastní moci například posílením ozbrojených sil. Pokud tomu nebrání situace, státy obvykle oba způsoby vyvažování kombinují. Celá teorie rovnováhy moci je přitom postavena zejména na studiu chování novověkých evropských států. Jak ukazují Levy a Thompson, právě to přispívá k problematické schopnosti teorie popsat současné chování států. [11]

Pro pochopení nové americké strategie je teorie rovnováhy moci nevhodná ze dvou důvodů. Jednak předpokládá, že státy vyvažují primárně proto, aby zabránily vzniku hegemonie. Z toho principu je nevhodná pro vysvětlení chování Spojených států jako nejmocnějšího hráče v systému. Teorie se věnuje spíše tomu, jak se budou chovat další hráči v systému snažící se zabránit hráči nejmocnějšímu v posilování jeho pozice, respektive vytvářející protiváhu jeho moci.

Pokud by pak **teorie rovnováhy moci** přesně popisovala chování států v současnosti, měly by ostatní státy usilovat o vytvoření koalice proti Washingtonu. To se však v zásadě neděje, ačkoliv to nutně neznamená, že by teorie rovnováhy moci neměla velkou sílu. K jejím hlavním přednostem patří jednoduchost, se kterou je schopna vysvětlit chování států v mezinárodním systému. Kenneth N. Waltz tak dokáže do značné míry s jedinou proměnnou, kterou je distribuce moci v rámci systému, vyslovit působivé předpoklady o fungování tohoto systému. Waltzova práce přitom patří k nejvlivnějším a nejcitovanějším textům, které byly v posledních padesáti letech

napsány, ačkoliv je často citována právě proto, že její jednoduchost nabízí dobrý výchozí bod pro kritiku. [12]

Sofistikovanější verzi teorie vyvažování se zaměřuje nikoliv na pouhou distribuci moci v rámci systému, ale na **rovnováhu hrozeb**. Státy neusilují o vyvažování moci jiných států jako takové, ale soustředí se na tu moc, kterou považují za nejhroživější. Fakt, že během studené války byla západní koalice v mnoha ohledech mocensky mnohonásobně silnější než východní blok, a přesto se někteří z jejích členů nepokusily vyvažovat moc USA, vedl Stephena M. Walta k tomu, aby stanovil čtyři kategorie, které podle jeho chápání zásadním způsobem ovlivňují motivaci k vyvažování. Jakkoliv Walt souhlasí s tím, že distribuce moci v systému je velmi důležitá, představuje pro něj pouze jeden z faktorů, které ovlivňují vyvažování. Samotná moc není hroživá natolik, aby vždy vyžadovala stejnou reakci. Státy se nesoustředí nikoliv na moc druhého státu, ale na hrozbu, kterou pro ně druhý stát představuje. Kromě samotné agregované moci ovlivňuje podle Walta velikost hrozby geografická vzdálenost, to zda se jedná o moc ofenzivní, nebo defenzivní a rovněž to, zda má daný stát ofenzivní úmysly. [13]

Agregovaná moc je v podstatě standardní realistickou kategorií. Státy v anarchickém systému si nikdy nemohou být jisty tím, zda jiný stát nepoužije svoji moc proti nim. Proto teorie předpokládá, že i samotná existence moci je do jisté míry hroživá. Použití moci na velkou vzdálenost je však i přes obrovské technologické pokroky velmi problematické. Obrovské úsilí, které musejí USA vynaložit na to, aby udržely svůj kontingent ve vzdáleném a geograficky izolovaném Afghánistánu je toho nejlepším příkladem. Vzdálené státy jsou proto podle Walta pro hráče v mezinárodním systému často méně hroživé, než bezprostřední sousedi. Podobně pokud je moc jasně defenzivně orientována, neobávají se jí ostatní státy tolik, jako moci uzpůsobené pro útok. [14] Snad nejzajímavější součástí Waltovy teorie je pak *kategorie ofenzivních úmyslů*. Ta v podstatě nutně eliminuje materialismus, stojící v jádru neorealismu K. N. Waltze, neboť ofenzivní úmysly jsou závislé na tom, jak se státy navzájem vnímají.

Udržet americkou pozici

Nová americká obranná strategie může být pravděpodobně nejlépe popsána jako **vyvažování rostoucích hrozeb v normativním kontextu amerického leadershipu**. Tento koncept, hluboce vtisknutý do americké zahraničněpolitické identity, vystihuje představa, že svět potřebuje ke svému pozitivnímu vývoji americké vedení. Je odrazem americké historické zkušenosti a jejího intersubjektivního vnímání – Spojené státy musely nejprve během druhé světové války a pak během studené války přispěchat a zachránit svobodný svět před hrozbou „zla“.

Příčiny jsou strukturální a vnější. Spojené státy svoji roli vůdce svobodného světa přijímají, protože je to nezbytné a zájmy Washingtonu jsou podle této představy shodné se zájmy svobodného světa. Slovy prezidenta George H. W. Bushe: „My jsme Spojené státy americké, vůdce Západu, který se stal vůdcem světa.“ [15]

Barack Obama se v tomto pohledu neodlišuje od svých předchůdců. Podle jeho slov: „Jsme dnes znovu povoláni, abychom poskytli vizionářské vedení ... úkolem Spojených států je poskytnout globální vedení založené na porozumění, že svět sdílí společnou bezpečnost a společnou prosperitu.“ [16]

Na tomto místě si je možné všimnout dvou diskurzivních strategií. Spojené státy jsou jednak ke své roli povolány a není tedy výsledkem jejich volby, jednak sdílí se světem společnou bezpečnost a prosperitu a zájmy Spojených států jsou tedy shodné se zájmy světa. Z hlediska pochopení americké strategie je zásadní porozumět tomu, že jelikož si Spojené státy svoji roli vůdce světa nevybírají, nemohou se jí ani vzdát.

I proto je nová strategie výstižně nazvána „**udržet americké globální vedení**“. Mezi její ústřední prvky patří podle výše zmíněných komentátorů zejména snaha ušetřit. Je spojena s tím, že Washington má být nadále schopen *vést simultánně pouze jednu válku*. Strategie podle komentářů rovněž ukazuje pokles amerického zájmu o Evropu a reorientaci na pacifický region, zejména na hrozbu ze strany Číny. Pro všechny tyto body samozřejmě můžeme nalézt v textu strategie oporu. Růst moci Číny či íránská snaha o získání zbraní hromadného ničení představují zásadní body amerického zhodnocení hrozeb, které Obamova strategie nabízí. Mezi hrozbami ovšem nechybí ani terorismus a nebezpečí pramenící z využití kybernetických prostředků vůči zájmům Spojených států.

Ekonomická situace je nepochybně jednou ze zásadních motivací pro tvorbu nové americké obranné strategie. Spojené státy se potýkají s vysokým deficitem a přirozeně se tak snaží i o snížení nákladů na obranu. Právě to může být považováno za ukázkou dobrovolného ústupu Washingtonu ze svých pozic. Ve skutečnosti je však Obamova snaha ušetřit plně konzistentní s teoretickým vysvětlením reakce Spojených států v rámci kombinace vyvažování hrozeb a amerického leadershipu. Pro pochopení tohoto vysvětlení je třeba se nejprve zaměřit na vztah mezi ekonomickou, vojenskou a celkovou mocí státu.

Veden kombinací odporu k použití vojenské síly a neschopnosti tak vůbec učinit vznikl v Evropě upravený koncept *soft power*. Místo Nyeova původního vnímání je k *soft power* přiřazena ekonomická moc a blahobyt jako něco specificky evropského. Ekonomická moc tak je vyřazena z tradiční mocenské kalkulace a vzniká tak představa, že mocenská politika je omezena na vojenské prostředky. Ekonomická moc je však ve skutečnosti pilířem moci státu, podmínkou pro jeho moc vojenskou.

Joseph Nye, který je považován za otce konceptu *soft power*, sám jasně tvrdí, že **vojenská a ekonomická moc jsou obě součástí hard power**, která může být použita, aby přiměla jiné změnit jejich pozici. [17] Omezení jedné části této moci zaměřené na posílení druhé, je tedy vhodnější vnímat nikoliv jako ústup z mocenské pozice, ale spíše jako reformu v rámci struktury moci. Je-li jedna složka ozbrojených sil posílena na úkor jiné, neboť si to vyžaduje strategická situace, nebude taková reforma vnímána jako oslabení. Paralela je na tomto místě více než vhodná.

Plánované škrtky ve vojenském rozpočtu jsou navíc ve skutečnosti do značné míry imaginární. Jejich celková hodnota se totiž neodvívá od reálně ušetřených peněz. Předpokládá, že *peníze budou během deseti let ušetřeny proti předpokládanému vojenskému rozpočtu, který se měl zvyšovat*. Jinými slovy, část úspor je jednoduše dosazena tak, že je opuštěno plánované navýšení obranného rozpočtu. V roce 2017, kdy budou úspory plně aplikovány, klesnou americká výdaje na obranu na 567 miliard dolarů, [18] čímž se podle údajů SIPRI dostanou zhruba na úroveň roku 2007. Přitom musíme vzít v úvahu, že USA v tomto období ukončí bojové operace v Afghánistánu a Iráku. Ve srovnání s mírovým obdobím konce Clintonovi administrativy, kdy

se vydaje pohybovaly zhruba na úrovni 370 miliard dolarů (ve fixních cenách roku 2009), se tedy stále jedná o značný nárůst.

Amerika tedy svoji vůdčí pozici dobrovolně neopouští. Jak již bylo řečeno, intersubjektivně přijatý koncept amerického leadershipu předpokládá, že si svoji vůdčí roli nevybírá, a tak ji ani opustit nemůže. Místo toho přesouvá svoji pozornost k novým hrozbám.

K vnímání amerického dobrovolného ústupu patří rovněž **opuštění strategie dvou válek**, silně kritizované americkými konzervativci. Tento argument je opět nadnesený. Strategická realita po většinu doby, kdy platila doktrína dvou válek, odpovídala předpokladům stanoveným v Obamově strategii. Empirická zkušenost z Iráku a Afghánistánu jasně ukázala, že USA nebyly schopny vést efektivně dvě válečné operace najednou. Po invazi do Iráku tak zůstalo afghánské válčiště stranou pozornosti a posílení amerických sil zde bylo umožněno až stahováním jednotek z Iráku. Pro Obamovu strategii je přitom klíčová schopnost odstranit a případně odrazit agresi v jiném regionálním konfliktu, ve chvíli, když jsou síly USA zapojeny do jiné velké bojové operace. USA tak omezují svoji schopnost na to plně se soustředit na jeden ozbrojený konflikt, a zároveň být schopny v druhém neprohrát. Hlavní důraz je zároveň kladen na odstranění, a to v jeho obou variantách, tedy jak odepření, tak potrestání. [19] Z dlouhodobého hlediska se tak Amerika i v této oblasti v podstatě vrací ke svému mírovému standardu.

Z Evropy do Asie

Zatímco vnímání nové americké strategie jako přijetí ústupu USA z role světového leadera je dle mého názoru mylné, přesun americké pozornosti do asijské oblasti je naopak postaven na velmi reálných základech. Jak však ukazují dále, nejedná se o důsledek toho, že by klesal americký zájem o Evropu. Celou situaci je naopak vhodné vnímat prizmatem *Waltovy teorie rovnováhy hrozeb*. Tím, co směřuje moc Spojených států směrem do Pacifiku, není přesun amerických zájmů, ale snaha vyvažovat rostoucí hrozby. Amerika usiluje a dle vlastní představy musí usilovat o udržení svojí vůdčí pozice v mezinárodním systému. Jiný postup by vedl k opakování negativní historické zkušenosti. Referenčním objektem strategie ve skutečnosti není obrana USA, ale **obrana amerického leadershipu**. V Evropě však americká pozice ohrožena není.

Ačkoliv se v tomto ohledu vyjadřuje velmi opatrně, identifikuje Obamova obranná strategie Čínu jako jednu ze zásadních hrozeb. Explicitně označuje za důvod ke znepokojení nejasnosti spojené s nárůstem čínské vojenské moci. Implicitně se pak k Číně vztahují také odkazy na státy, představující hrozbu vůči přístupu ke globálním veřejným statkům, a také odkazy na hrozby na poli kybernetické špiónáže a kybernetické bezpečnosti. Z toho také vyplývají plánované úkoly pro americké ozbrojené síly. Mezi ty patří schopnost *projekce síly* i tam, kde jiní hráči uplatňují strategii zamezení přístupu (anti-access), což je termín, kterým je běžně označována právě čínská vojenská strategie. [20]

Tento přesun zájmu amerických ozbrojených sil na Asii není nijak překvapivý. Naopak se jedná v podstatě o kontinuální proces, ve kterém možná jistý nevelký prvek diskontinuity představuje vynucená orientace části amerických sil na války v Afghánistánu

a Iráku. Zahraniční politika Obamova předchůdce George W. Bushe je obecně vnímána prizmatem reakce na události 11. září. Snadno tak může zůstat opomenuta Bushova původní zahraničněpolitická pozice z kampaně roku 2000. Tu asi nejlépe v článku v časopise *Foreign Affairs* představila budoucí poradkyně pro národní bezpečnost a ministryně zahraničí Condoleezza Riceová. Ta označuje Čínu za potenciální hrozbu stabilitě asijsko-pacifického regionu. Čína podle ní usiluje o změnu statu quo asijské rovnováhy sil. To z ní činí strategického soupeře a nikoliv strategického partnera. [21]

Posun americké pozornosti z Evropy na Asii není možné vysvětlit přesunem amerických zájmů nebo pouhým růstem moci Číny. Tato úvaha je v praxi analyticky mylná, když otáčí kauzální vztah mezi pozorovaným přesunem a poklesem zájmů. Chyba spočívá v tom, že změna zájmů ve skutečnosti není zkoumána, ale odvozena z přesunu pozornosti ozbrojených sil. Předpokládá se, že jestliže se americká pozornost viditelně přesouvá, musí v jejím důsledku docházet k poklesu zájmů. Pokud však mezi nimi existuje kauzální vztah, pak je poměrně jasné, že pokles zájmů musí předcházet přesunu pozornosti ozbrojených sil. Ozbrojené síly se přesouvají tam, kde jsou zájmy státu a nikoliv zájmy státu tam, kde jsou jeho ozbrojené síly.

Stejně tak nepředstavuje růst moci Číny sám o sobě důvod k přesunu americké pozornosti. To samozřejmě neznamená, že by nárůst moci Číny nebyl spojen s přesunem americké pozornosti, nebo že by moc Číny nerostla. Jestliže by však USA reagovaly na pouhou agregovanou moc, musela by být Evropa na čele americké pozornosti, neboť se její ekonomická moc přibližně rovná americké a leží zde čtyři z deseti států s největšími výdaji na obranu. Koncept moci tedy musíme problematizovat a zkoumat o jaký typ moci se jedná a jak je druhou stranou vnímána.

Přesun americké pozornosti z Evropy na Asii je tedy dost dobře možné vysvětlit v rámci Waltovy teorie rovnováhy hrozeb. Spojené státy přitom reagují nikoliv přímo na hrozbu vůči USA, ale *na hrozbu americkému leadershipu*. Jinou možnost ani nemají, neboť si tuto roli podle vlastní představy nevybraly.

Z hlediska čtveřice kategorií, které v rámci teorie formují hrozbu, můžeme v případě Číny identifikovat následující. Agregovaná moc Číny nepochybně roste. Podle údajů SIPRI vzrostly čínské výdaje na obranu v posledních deseti letech zhruba čtyřnásobně. Čínská ekonomika roste vysokým tempem a dále posiluje celkovou moc země.

Geografická poloha, druhá z Waltových kategorií, samozřejmě zůstává neměnná. Čína není bezprostředním sousedem Spojených států. Nicméně z pohledu amerického globálního vedení musejí být USA schopny zasahovat celosvětově. Role geografie je tak přece jen ve vnímání hrozeb poněkud oslabena, respektive větší vzdálenost nutně neznamená absenci hrozby. Naopak velkou úlohu nepochybně představuje charakter vojenských sil, které Čína buduje.

Tradičně představovala Čínská lidová armáda kolos, jehož základem byla masa pozemních sil, schopná bránit čínské vnitrozemí, ale v podstatě neefektivní v případě nasazení mimo území Číny. Dnes však Peking svoje síly modernizuje a snaží se, aby získaly schopnost působení ve větší vzdálenosti od čínských hranic. Orientace čínských sil se tak na ose od defenzivních k ofenzivním nepochybně přesouvá k útočné dimenzi. [22] Čínské úmysly jsou kategorií zastřenou nejistotou. Faktem nicméně je, že ani tak nezáleží na těchto úmyslech, ale na tom, jak jsou vnímány Washingtonem. Ze zařazení země mezi hrozby můžeme poměrně jasně identifikovat, že ve Washingtonu panuje v tomto ohledu přinejmenším nervozita.

Pohledem Waltovy teorie tak Čína představuje hrozbu, kterou USA musejí vyvažovat, aby zajistily trvání amerického *leadershipu*. Podobnou hrozbu americkému *leadershipu* v Evropě nenalezneme. Proto USA reorientují svoje ozbrojené síly jinam. Nastíněná empirická data tak naznačují, že chování USA, které se odráží v nové obranné strategii, je velmi dobře možné vnímat právě prismatem teorie rovnováhy hrozeb. Ohroženy přitom nejsou Spojené státy jako takové, ale americká globální vůdčí role.

Závěr

Pochopení dokumentu *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense* vyžaduje sofistikovanější analytický rámec, než který nabízí kombinace materialismu, zjednodušeného pozitivismu a despektu k teorii. Jde o odpověď na dlouhodobé trendy mezinárodní politiky, vyvažování hrozeb a snahu o udržení amerického globálního vedení (*leadershipu*). Text je proto ukotven v ontologické pozici, která mu umožňuje pracovat s intersubjektivně sdíleným konceptem amerického *leadershipu*, jenž je nezbytností pro fungování světa a kterého se musely Spojené státy na základě svojí historické zkušenosti ujmout. Kroky Spojených států jsou pak vysvětleny v kontextu teorie rovnováhy hrozeb Stephena Walta, která mu umožňuje nalézt v jednotlivých událostech obecné prvky a oprostit se od popisu jednotlivostí.

Obamova obranná strategie má zajistit pokračování amerického postavení ve světě, neboť to je podle názoru Washingtonu nezbytností pro fungování mezinárodního systému. Spojené státy se tedy v žádném případě svojí pozice nevzdávají. Vnímat škrtý v obranném rozpočtu jako dobrovolný ústup z vedoucí pozice je mylné. Vhodnější je současný postup charakterizovat jako restrukturalizaci americké moci směrem k posílení její ekonomické složky, spojené s omezením vojenských výdajů. Tato opatření jsou primárně reakcí na kontinuálně pokračující změnu vnímání hrozeb. Zde hraje stále důležitější úlohu Čína, která mocensky roste, posiluje ofenzivní složku svojí moci a jejíž ambice a záměry vnímá Washington minimálně s podezřením. Americká reakce přitom není ničím překvapivým, naopak ji lze velmi dobře vysvětlit v kontextu jedné z nejvlivnějších teorií mezinárodních vztahů.

Text vznikl s finanční podporou grantu Programu bezpečnostního výzkumu České republiky 2010 – 2015 MV ČR „Trendy, rizika, scénáře bezpečnostního vývoje ve světě, Evropě a ČR – dopady na bezpečnostní politiku a bezpečnostní systém ČR“ (VG20102013009). Autor textu děkuje za přínosné komentáře dvojici anonymních recenzentů. Článek reflektuje pouze názory autora a nevylučuje nutně postoj žádné instituce, se kterou je spojen.

Odkazy a literatura:

- [1] *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century*. Arlington VA: U.S. Department of Defence, 2012.
- [2] McFARLAND, Kathleen T. Obama Unveils Defense Cuts While Iran Threatens War. *Fox News.com*, 5. ledna 2012.
- [3] EDITORIAL BORD. President Obama's defense strategy rests on shaky assumptions. *The Washington Post*, 7. ledna 2012.
- [4] O'HANLON, Michael E. Why a one-war posture for the U.S. military will work. *The Washington Post*, 5. ledna 2012.

- [5] DRAŽANOVÁ, Adéla. Armáda USA bude jiná, štíhlejší, ohlásil Obama. *Mladá fronta DNES*, 6. ledna 2012.
- [6] ZÁHRANIČNÍ REDAKCE. Obama chce levnější, menší a účinnější armádu. *Hospodářské noviny*, 6. ledna 2012.
- [7] PEŠEK, Petr. Už ne Evropa, ale Asie a Pacifik. *Lidové noviny*, 6. ledna 2012.
- [8] ROŠKOT, Jiří. Pentagon oslabí své síly v Evropě. *Právo*, 6. ledna 2012.
- [9] KENNEDY, Paul. *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and the Military Conflict from 1500 to 2000*. New York: Vintage Books, 1989; ZAKARIA, Fareed. *The Post-American World*. New York: W. W. Norton, 2008.
- [10] **Teorie rovnováhy moci** je přirozeně složitější a sofistikovanější, než její nástin, který v jediném odstavci představují. Stejně tak není možné představit byt' jen hlavní práce, které se jí věnují. Nepochybně zásadní a nejvíce citovaní však budou klasický realista Hans Morgenthau a neorealista Kenneth Waltz. Opomenuta by pak neměla zůstat ani práce Mearsheimerova. Srovnej MORGENTHAU, Hans J. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Boston: McGraw-Hill, 1993; WALTZ, Kenneth N. *Theory of International Politics*. Boston: McGraw-Hill, 1979; WALTZ, Kenneth N. Structural Realism after the Cold War. *International Security*, Vol. 25, No. 1, s. 5-41; MEARSHEIMER, John. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton, 2001.
- [11] LEVY, Jack S. a THOMPSON, William R. Balancing on Land and the Sea: Do States Ally against the Leading Global Power. *International Security*, Vol. 35, No. 1, s. 7-43.
- [12] NEUMANN, Iver B. a WAEVER, Ole. *Budoucnost mezinárodních vztahů*. Brno: Centrum Strategických studií, 2005.
- [13] WALT, Stephen M. Alliance Formation and the Balance of Power. *International Security*, Vol. 9, No. 4, s. 3-43; WALT, Stephen M. *Origins of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press, 1987.
- [14] Tento koncept znají mezinárodní vztahy jako **offense-defense theory**. Srovnej například VAN EVERA, Stephen. The Cult of the Offensive and the Origins of the First World War. *International Security*, Vol. 9, No. 1, s. 58-107; VAN EVERA, Stephen. Offence, Defense, and the Causes of War. *International Security*, Vol. 22, No. 4, s. 5-43; LYNN-JONES, Sean M. Offense-Defense Theory and Its Critics. *Security Studies*, Vol. 4, No. 4, s. 660-691.
- [15] BUSH, George H. W. *State of the Union Address 1992*, <http://millercenter.org/scripps/archive/speeches/detail/5531>.
- [16] OBAMA, Barack. Renewing American Leadership. *Foreign Affairs*, Vol. 86, No. 4, s. 2-16.
- [17] NYE, Joseph S. Limits of American Power. *Political Science Quarterly*, Vol. 117, No. 4, s. 545-559.
- [18] LUCE, Edward. The mirage of Obama's defence cuts. *Financial Times*, 29. ledna 2012.
- [19] Ke konceptuálnímu vymezení odstrašení srovnej SNYDER, Glen H. *Deterrence and Defense*. Princeton: Princeton University Press, 1961.
- [20] CLIFF, Roger; BURLES, Mark; CHASE, Michael S.; EATON, Derek; POLLPETER, Kevin L. *Entering the Dragon's Lair: Chinese Anti-Access Strategies and Their Implications for the United States*. Santa Monica: RAND, 2007. Není bez zajímavosti, že tuto studii RAND financovalo United States Air Force.
- [21] RICE, Condoleezza. Promoting the National Interest. *Foreign Affairs*, Vol. 79, No. 1, s. 45-62.
- [22] Srovnej WALDRON, Arthur. The rise of China: military and political implications. *Review of International Studies*, Vol. 31, No. 4, s. 715-733; CHEN, Shean a FETTER, John. China's Military Spending: Soft Rise or Hard Threat? *Asian Perspective*. Vol. 33, No. 4, s. 47-67; MOCHIZUKI, Mike M. Japan's shifting strategy toward the rise of China. *Journal of Strategic Studies*, Vol. 30, No. 4-5, s. 739-776.